

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (kilencedik tanács)

2023. december 7. *

„Előzetes döntéshozatal – Környezet – A természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelme – 92/43/EGK irányelv – A 6. cikk (3) bekezdése – A védett területre vonatkozó »terv vagy projekt« fogalma – Erdőbe történő beavatkozás az erdő tűz elleni védelmének biztosítása érdekében – E beavatkozásnak az érintett természeti területre gyakorolt hatásai előzetes vizsgálata elvégzésének szükségessége”

A C-434/22. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet az administratīvā rajona tiesa, Rīga tiesu nams (a körzeti közigazgatási bíróság Rigában eljáró kollégiuma, Lettország) a Bírósághoz 2022. június 30-án érkezett, 2022. június 30-i határozatával terjesztett elő

a „**Latvijas valsts meži**” AS

és

a **Dabas aizsardzības pārvalde**,

a **Vides pārraudzības valsts birojs**

között,

a **Valsts meža dienests**

részvételével folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (kilencedik tanács),

tagjai: J.-C. Bonichot, tanácselnökként eljárva (előadó), S. Rodin és L. S. Rossi bírák,

főtanácsnok: J. Kokott,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

* Az eljárás nyelve: lett.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a „Latvijas valsts meži” AS képviselőjében M. Gūtmanis,
 - a Dabas aizsardzības pārvalde képviselőjében A. Svilāns,
 - az Európai Bizottság képviselőjében C. Hermes és I. Naglis, meghatalmazotti minőségben,
- a főtanácsnok indítványának a 2023. július 13-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK tanácsi irányelv (HL 1992. L 206., 7. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 102. o.; a továbbiakban: élőhelyvédelmi irányelv) 6. cikke (3) bekezdésének értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelmet a „Latvijas valsts meži” AS és a Dabas aizsardzības pārvalde (környezetvédelmi hatóság, Lettország) kurzemei (Lettország) regionális igazgatósága között az e hatóság főigazgatójának 2021. március 22-i azon határozata tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, amely arra kötelezte e társaságot, hogy a Lettországban található Ances purvi un meži (ancei mocsarak és erdők) közösségi jelentőségű különleges természetmegőrzési területén (Natura 2000) történő fakivágás negatív hatásainak csökkentése érdekében hozzon különböző intézkedéseket.

Jogi háttér

Az uniós jog

Az élőhelyvédelmi irányelv

- 3 Az élőhelyvédelmi irányelv 1. cikkének 1) pontja úgy határozza meg a különleges természetmegőrzési területet, mint „olyan, közösségi jelentőségű és a tagállamok által törvényi, közigazgatási és/vagy szerződéses aktus útján kijelölt természeti terület, amelyben meghozták a szükséges intézkedéseket azon természetes élőhelyek és/vagy fajok populációinak kedvező védettségi helyzetének helyreállítására, illetve fenntartására, amelyek céljára a természeti területet kijelölték”.
- 4 A különleges természetmegőrzési területekké nyilvánítást ezen irányelv 4. cikkének (4) bekezdése határozza meg:

„Egy közösségi jelentőségű természeti terület (2) bekezdésben megállapított eljárással összhangban történő jóváhagyása után az érintett tagállam a lehető leghamarabb – de legkésőbb hat éven belül – különleges természetvédelmi [helyesen: természetmegőrzési] területté nyilvánítja az érintett területet, és meghatározza annak különös fontosságát annak alapján, hogy az egyes természeti területek mennyire fontos szerepet töltenek be az I. mellékletben felsorolt természetes élőhelytípusok, illetve a II. mellékletben felsorolt fajok kedvező védettségi állapotának biztosításával történő fenntartása, illetve

helyreállítása, valamint a Natura 2000 hálózat egységessége szempontjából, figyelembe véve továbbá, hogy milyen mértékben fenyegeti a károsodás vagy a pusztulás veszélye az egyes természeti területeket.”

- 5 A Natura 2000 területek védelmét többek között az említett irányelv 6. cikke szabályozza, amely a következőket írja elő:

„(1) A tagállamok megállapítják a különleges természetvédelmi területek [helyesen: különleges természetmegőrzési területek] védelméhez szükséges intézkedéseket, megfelelő esetben beleértve a kifejezetten az egyes természeti területekre kidolgozott vagy más fejlesztési tervek részét képező intézkedési terveket, továbbá olyan törvényi, közigazgatási, vagy szerződéses aktusokat is, amelyek az adott természeti területen megtalálható, I. mellékletben szereplő természetes élőhelytípusok, illetve II. mellékletben szereplő fajok ökológiai szükségleteinek megfelelnek.

(2) A tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket a különleges természetvédelmi területeken [helyesen: különleges természetmegőrzési területeken] található olyan természetes élőhelytípusok és olyan fajok élőhelyei károsodásának és megzavarásának megakadályozására [helyesen: a természetes élőhelytípusok és fajok élőhelyei károsodásának, valamint olyan fajok megzavarásának megakadályozására], amelyek céljára az egyes területeket kijelölték, amennyiben a zavarás mértéke ezen irányelv céljaira tekintettel jelentős hatással lehet.

(3) Figyelembe véve az adott természeti terület védelmével [helyesen: megőrzésével] kapcsolatos célkitűzéseket, megfelelő vizsgálatot kell folytatni minden olyan terv vagy program [helyesen: projekt] hatásait illetően, amely nem kapcsolódik közvetlenül, illetve nem nélkülözhetetlen a természeti terület kezeléséhez, de akár önmagában, akár pedig más terv vagy program [helyesen: projekt] részeként valószínűleg jelentős hatással lesz arra. A természeti területre gyakorolt hatások vizsgálatának eredményét figyelembe véve, továbbá a (4) bekezdés rendelkezéseinek értelmében [helyesen: rendelkezéseire is figyelemmel] az illetékes nemzeti hatóságok csak azután hagyják jóvá az érintett tervet vagy programot [helyesen: projektet], ha megbizonyosodtak arról, hogy az nem fogja hátrányosan befolyásolni az érintett természeti terület épségét, és miután – adott esetben – kikérték a lakosság véleményét is.

(4) Amennyiben a természeti területre gyakorolt hatások vizsgálatának kedvezőtlen eredménye ellenére valamely elsődlegesen fontos, társadalmi vagy gazdasági jellegű közösségi érdekre figyelemmel [helyesen: valamely nyomós közérdeken alapuló kényszerítő okra, köztük társadalmi vagy gazdasági jellegű okokra is figyelemmel] – alternatív megoldás hiányában – mégis végre kell hajtani egy tervet vagy programot [helyesen: projektet], a tagállam minden szükséges kiegyenlítő intézkedést megtesz a Natura 2000 általános egységességének megóvása érdekében. A tagállam az elfogadott kiegyenlítő intézkedésekről értesíti [az Európai] Bizottságot.

Amennyiben az érintett természeti terület elsődleges fontosságú természetes élőhelytípust foglal magában és/vagy veszélyeztetett faj élőhelyéül szolgál, kizárólag az emberi egészséggel, a közbiztonsággal vagy a környezet szempontjából elsődlegesen fontos előnyökkel kapcsolatos, továbbá – a Bizottság véleménye szerint – a közérdek kényszerítő indokain alapuló szempontokat lehet érvényesíteni [helyesen: nyomós közérdeken alapuló kényszerítő okokra lehet hivatkozni].”

A KHV-irányelv

- 6 Az egyes köz- és magánprojektek környezetre gyakorolt hatásainak vizsgálatáról szóló, 2011. december 13-i 2011/92/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2012. L 26., 1. o.; a továbbiakban: KHV-irányelv) 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja értelmében:

„Jelen irányelv alkalmazásában a következő fogalommeghatározásokat kell alkalmazni:

a) »projekt«:

- épületek vagy egyéb létesítmények kivitelezése,
- egyéb beavatkozások a természetes környezetbe és tájba, beleértve az ásványkincsek kiaknázását is”.

A lett jog

A különleges természetmegőrzési területekről szóló törvény

- 7 Az élőhelyvédelmi irányelvet az 1993. március 2-i Likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (a különleges természetmegőrzési területekről szóló törvény; *Latvijas Vēstnesis*, 1993., 5. sz.) ültette át a lett jogba.

- 8 E törvénynek „A természetmegőrzési területek védelmének és használatának szabályai” című 15. cikke értelmében:

„(1) A természetmegőrzési területek védelmére és használatára vonatkozóan szabályokat lehet megállapítani e területek védelmének biztosítása és a bennük található természeti értékek megőrzése érdekében.

(2) A természetmegőrzési területekre vonatkozóan általános védelmi és használati szabályokat, egyedi védelmi és használati szabályokat, valamint természetvédelmi terveket kell kidolgozni”.

- 9 Az említett törvénynek a „Közösségi jelentőségű különleges természetmegőrzési területek” című 43. cikke értelmében:

„[...]

(4) minden olyan tervezett tevékenységet vagy tervezéshez kapcsolódó dokumentumot (a természetmegőrzési területekre vonatkozó természetvédelmi tervek és az azokban tervezett olyan tevékenységek kivételével, amelyek a fokozottan védett fajok élőhelyeinek, a fokozottan védett fajok korlátozottan használt élőhelyeinek vagy a fokozottan védett biotópoknak a kezeléséhez vagy helyreállításához szükségesek, valamint a természetmegőrzési területekre vonatkozó természetvédelmi tervekben előírt kutatáshoz és a nyilvánosság számára elérhető természetjáró turizmushoz kapcsolódó infrastruktúrák megszervezéséhez szükségesek), amely külön-külön vagy más tervezett tevékenységekkel vagy tervezéshez kapcsolódó dokumentumokkal együtt valószínűleg jelentős hatást gyakorol valamely európai jelentőségű természetmegőrzési területre (Natura 2000), környezeti hatásvizsgálatnak kell alávetni. [...]

A tűz elleni védelemről és a tűzoltásról szóló törvény

- 10 A 2002. október 24-i Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likums (a tűz elleni védelemről és a tűzoltásról szóló törvény; *Latvijas Vēstnesis*, 2002., 165. sz.) 10.¹ cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az erdő tulajdonosa vagy birtokosa köteles gondoskodni az erdőben a tűzvédelmi előírások betartásáról.
- 11 A tűz elleni védelemről és a tűzoltásról szóló törvény 12. cikke kimondja, hogy a minisztertanács meghatározza azokat a követelményeket, amelyeket a természetes vagy jogi személyeknek a tüzesetek hatékony megelőzése és oltása, valamint következményeinek enyhítése érdekében be kell tartaniuk, függetlenül a tulajdonformától és az érintett objektum elhelyezkedésétől.

A 238. sz. rendelet

- 12 A 2016. április 19-i Ministru kabineta noteikumi Nr. 238 „Ugunsdrošības noteikumi” (a tűzvédelemről szóló 238. sz. kormányrendelet; *Latvijas Vēstnesis*, 2016., 78. sz.; a továbbiakban: 238. sz. rendelet) 1. pontja kimondja, hogy e rendelet meghatározza azokat a tűzvédelmi követelményeket, amelyeket a természetes vagy jogi személyeknek a tüzesetek hatékony megelőzése és oltása, valamint következményeinek enyhítése érdekében be kell tartaniuk, függetlenül a tulajdonformától és az érintett objektum elhelyezkedésétől.
- 13 Az említett rendelet 2.7.¹ pontja megállapítja, hogy az erdei tűzvédelmi infrastruktúra létesítményei a következők: az erdőterületen található utak, a tűzfalak, az ásványi talajsávok, a természetes közlekedőutak, a megközelíthető „tűzoltóvíz-ellátási pontok” és a tűzjelző tornyok.
- 14 Ugyanezen rendelet 417.3. pontja előírja, hogy minden év május 1-je előtt az erdőterületért felelős személy köteles eltávolítani a tűzoltásra használható erdei utakról és természetes közlekedőutakról az aljnövényzetet, amely akadályozhatja a tűzoltó járművek közlekedését.
- 15 A 238. sz. rendelet 417.4. pontja előírja, hogy minden év május 1-je előtt az erdőterületért felelős személy köteles a „tűzoltóvíz-ellátási pontokhoz” vezető földutakat és utakat rendbe tenni, és gondoskodni arról, hogy azok a tűzoltó járművek számára járhatóak legyenek.
- 16 E rendelet 418. pontja előírja, hogy ha az erdőterület-kezelő 5000 hektárnál nagyobb összefüggő erdőterület felett gazdálkodik, akkor ezen egész erdőterületre vonatkozóan erdőtűzvédelmi megelőző intézkedési tervet kell készítenie és végrehajtania. E tervhez csatolni kell az említett erdőterület térképét.

A 478. sz. rendelet

- 17 A 2017. augusztus 16-i Ministru kabineta noteikumi Nr. 478 Dabas lieguma „Ances purvi un meži” individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (az „ancei mocsarak és erdők” természetvédelmi terület megőrzésére és használatára vonatkozó különleges szabályokról szóló 478. sz. kormányrendelet; *Latvijas Vēstnesis*, 2017, 164. sz.; a továbbiakban: 478. sz. rendelet) 2. pontja előírja, hogy e természetvédelmi területet a területre jellemző tengerparti süllyedékek és dűnék tájképi együttesének megőrzése, valamint a Lett Köztársaság és az Európai Unió számára fontos, fokozottan védett biotópok és fajok védelme érdekében hozták létre.

18 E rendelet 11. pontja a következőképpen rendelkezik:

„Az erdőterületeken tilos:

[...] 11.2. a száraz fák kivágása, valamint a kidőlt fák, a lombhulladék vagy azok részeinek eltávolítása, amennyiben ezek átmérője a legvastagabb részen meghaladja a 25 cm-t, ha ezek ösztérfogata hektáronként 20 köbméternél kisebb, az alábbi kivételekkel:

11.2.1. veszélyes fák kivágása és eltávolítása, a fák állományban hagyásával;

11.2.2. a fenti tevékenységek végzése az Európai Unió kiemelt erdei biotópjaiban: láperdőkben (91D0*), fennoskandinai lombhullató mocsárerdőkben (9080*), part menti ligeterdőkben és ártéri erdőkben (91E0*) valamint a nyugati tajgában (9010*), ahol tilos a száraz fák kivágása, valamint az olyan kidőlt fák, lehullott lombok vagy azok részeinek eltávolítása, amelyek átmérője a legvastagabb részen meghaladja a 25 cm-t. [...]

19 A rendelet 23.3.3. pontja kimondja, hogy február 1. és július 31. között az erdészeti tevékenységek végzése – az erdőtüzvédelmi és tűzoltási intézkedések kivételével – tilos az időszakosan védett területen.

20 Az „ancei mocsarak és erdők” természetvédelmi terület ezenkívül rendelkezik egy természetvédelmi tervvel (a 2016–2028. évekre vonatkozó terv; a továbbiakban: természetvédelmi terv), amelyet a 2016. április 28-i vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra rīkojums Nr. 105 (a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter 105. sz. rendelete) hagyott jóvá.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

21 Az érintett természetvédelmi terület egy közösségi jelentőségű különleges természetmegőrzési terület (Natura 2000), amely Ventspils (Lettország) községben helyezkedik el. E 9822 hektár nagyságú területet azért hozták létre, hogy biztosítsa Lettország és az Unió fokozottan védett biotópjai, ritka és védett állat- és növényfajai élőhelyeinek, valamint a területre jellemző parti süllyedékek és dűnék tájképi együttesének megőrzését és kezelését.

22 2021. január 7-én és 14-én a kurzemei regionális igazgatóság környezetvédelmi hatóságának munkatársai ellenőrizték az érintett természetvédelmi területet, és megállapították, hogy az alapeljárás felperese e területen a természetes közlekedőút mentén körülbelül 17 kilométer hosszúságban fákat vágott ki.

23 E környezetvédelmi hatóság megállapította, hogy az érintett intézkedést nem írta elő sem a természetvédelmi terv, sem 478. sz. rendelet, és hogy erre vonatkozóan előzetesen hatásvizsgálati eljárást kellett volna lefolytatni.

24 Ugyanezen környezetvédelmi hatóság a 2021. január 15-i határozatával arra kötelezte az alapeljárás felperesét, hogy csökkentse az érintett természetvédelmi területen végzett tevékenység negatív hatását, és hogy hagyja az erdőállományban az olyan kivágott fenyőfákat, amelyek átmérője a legvastagabb részen meghaladja a 25 cm-t, annak érdekében, hogy e fenyőfák a lebomlásuk révén alkalmas táptalajjá váljanak az e területen élő fokozottan védett rovarfajok fejlődéséhez, mint például a kecskecincér (*Tragosoma deysarium*) és az ácsincér (*Ergates faber*).

A környezetvédelmi hatóság továbbá arra utasította az alapeljárás felperesét, hogy a 9010* „Öreg vagy természetes boreális erdők” elnevezésű fokozottan védett biotóp állományokban pótolja a holtfa mennyiségét, mivel az jelenleg nem megfelelő szintű.

- 25 Az alapeljárás felperese megtámadta e határozatot. Ez utóbbit azonban a környezetvédelmi hatóság főigazgatója a 2021. március 22-i határozatával hatályában fenntartotta (a továbbiakban: alapeljárás tárgyát képező határozat).
- 26 Az alapeljárás felperese keresetet indított az administratīvā rajona tiesa, Rīgas tiesu nams (a körzeti közigazgatási bíróság Rīgában eljáró kollégiuma, Lettország), a kérdést előterjesztő bíróság előtt az alapeljárás tárgyát képező határozat hatályon kívül helyezése iránt.
- 27 Arra hivatkozott, hogy a neki felrótt tevékenységeket az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozás írja elő, amely magában foglalja az erdei utak és természetes közlekedőutak karbantartását, ideértve a fáknak a Valsts meža dienests (állami erdészeti hatóság, Lettország) által kiadott engedélyek alapján történő kivágását is, hogy e tevékenységekre nem vonatkozik az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében előírt vizsgálati eljárás, valamint hogy az említett tevékenységeket a védelmi tervnek és a 478. sz. rendeletnek megfelelően végezték.
- 28 Az alapeljárás felperese egyébiránt azt állítja, hogy az alapeljárás tárgyát képező határozatban előírt intézkedések kedvezőtlen hatással vannak az érintett természetvédelmi területen a tűzvédelemre és a tűzoltásra. A kérdést előterjesztő bíróság szerint az erdészeti hatóság ugyanezt állapította meg.
- 29 A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy azt kell meghatároznia, hogy az alapeljárás felperese által végzett tevékenységek a közösségi jelentőségű különleges természetmegőrzési területekre (Natura 2000) vonatkozó tervek és projektek hatásvizsgálatának az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdése szerinti eljárása alá tartozó tevékenységeknek minősülnek-e.
- 30 E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy először azt kell értékelni, hogy az alapeljárás tárgyát képező tevékenységek az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében vett „tervnek” vagy „projektnek” minősülnek-e, mivel e rendelkezés értelmében csak azokat a „terveket” és „projekteket” kell megfelelő hatásvizsgálatnak alávetni, amelyek érinthetik valamely különleges természetmegőrzési területet.
- 31 Amennyiben e minősítést az érintett munkálatok tekintetében el kell fogadni, a kérdést előterjesztő bíróság azt a kérdést is felteszi, hogy e munkálatok közvetlenül kapcsolódnak-e vagy nélkülözhetetlenek-e az érintett természetvédelmi terület kezeléséhez, amennyiben azok e természetvédelmi terület tűzveszélytől való megóvására irányulnak. Az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében ugyanis az érintett természeti terület kezeléséhez közvetlenül kapcsolódó vagy ahhoz nélkülözhetetlen tervek vagy projektek esetében nem szükséges az e területre vonatkozó hatásvizsgálat.
- 32 A kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy még ilyen, a természeti terület kezeléséhez fűződő kapcsolat vagy ahhoz nélkülözhetetlen jelleg hiányában is szükséges-e mégis a szóban forgó tevékenységek hatásvizsgálata, jöllehet e tevékenységeket az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozás írja elő.

33 E körülmények között határozott úgy az administratīvā rajona tiesa, Rīgas tiesu nams (a körzeti közigazgatási bíróság Rigában eljáró kollégiuma), hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) A [KHV-irányelv] 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja szerinti »projekt« fogalma kiterjed-e az erdőterületen végzett olyan tevékenységekre is, amelyek célja az erdei tűzvédelmi infrastruktúra létesítményeinek karbantartása az adott területen, az alkalmazandó jogszabályokban előírt tűzvédelmi követelményeknek megfelelően?
- 2) Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén, az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdése alapján az erdőterületen az erdei tűzvédelmi infrastruktúra létesítményeinek a vonatkozó jogszabályokban meghatározott tűzvédelmi követelményeknek megfelelően történő karbantartása érdekében végzett tevékenységeket olyan projektnek kell-e tekinteni, amely közvetlenül kapcsolódik vagy szükséges a terület kezeléséhez, így az európai jelentőségű különleges természetmegőrzési területekre (Natura 2000) vonatkozó vizsgálati eljárást az ilyen tevékenységekkel kapcsolatban nem kell lefolytatni?
- 3) A második kérdésre adandó nemleges válasz esetén az [élőhelyvédelmi irányelv] 6. cikkének (3) bekezdése előírja-e, hogy az olyan terveket és projekteket (tevékenységeket) is vizsgálni kell, amelyek anélkül hogy közvetlenül kapcsolódnának vagy szükségesek lennének a különleges természetmegőrzési terület kezeléséhez, jelentős hatást gyakorolhatnak az európai jelentőségű természetmegőrzési területekre (Natura 2000), ugyanakkor amelyeket a nemzeti jogszabályok előírásainak megfelelően az erdőtűzvédelem és a tűzoltás követelményeinek biztosítása érdekében végeznek?
- 4) A harmadik kérdésre adandó igenlő válasz esetén folytatható-e és befejezhető-e az említett tevékenység az európai jelentőségű különleges természetmegőrzési területekre (Natura 2000) vonatkozó utólagos vizsgálati eljárás lefolytatása előtt?
- 5) A harmadik kérdésre adandó igenlő válasz esetén az illetékes hatóságok kötelesek-e az esetleges jelentős hatások elkerülése érdekében a károk jóvátételét kérni és intézkedéseket tenni, ha a hatások jelentőségét nem vizsgálták meg az európai jelentőségű különleges természetmegőrzési területekre (Natura 2000) vonatkozó vizsgálati eljárás során?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

- 34 Első kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra kér választ, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a „projekt” e rendelkezés értelmében vett fogalma magában foglalja a különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen az erdei tűzvédelmi infrastruktúra e területen való karbantartásának biztosítása érdekében, az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozásban előírt követelményeknek megfelelően végzett tevékenységeket.
- 35 Elöljáróban emlékeztetni kell arra, hogy e rendelkezés előírja, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 1. cikkének 1) pontja értelmében vett különleges természetmegőrzési területeken „[f]igyelembe véve az adott természeti terület megőrzésével kapcsolatos célkitűzéseket, megfelelő vizsgálatot

kell folytatni minden olyan terv vagy projekt hatásait illetően, amely nem kapcsolódik közvetlenül, illetve nem nélkülözhetetlen a természeti terület kezeléséhez, de akár önmagában, akár pedig más terv vagy projekt részeként valószínűleg jelentős hatással lesz arra”.

- 36 Először is meg kell jegyezni, hogy az élőhelyvédelmi irányelv nem tartalmazza a „projekt” fogalmának meghatározását. Ezzel szemben a KHV-irányelv 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja, amelyre az előterjesztő bíróság a kérdésében kifejezetten hivatkozik, olyan meghatározást ad, amely szerint az utóbbi irányelv értelmében vett „projekt” magában foglalja épületek vagy egyéb létesítmények kivitelezését, valamint egyéb beavatkozásokat a természetes környezetbe vagy a tájba, beleértve az ásványkincsek kiaknázását is.
- 37 Márpedig a Bíróság megállapította, hogy a „projektnek” az élőhelyvédelmi irányelv értelmében vett fogalma magában foglalja a „projektnek” a KHV-irányelv értelmében vett fogalmát, így amennyiben egy tevékenység a KHV-irányelv hatálya alá tartozik, annak *a fortiori* az élőhelyvédelmi irányelv hatálya alá kell tartoznia (2020. szeptember 9-i Friends of the Irish Environment ítélet, C-254/19, EU:C:2020:680, 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 38 Másodszor, a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik, hogy a KHV-irányelv értelmében vett „projekt” magában foglalja az érintett természeti területet fizikailag módosító munkálatok vagy beavatkozások kivitelezését (lásd ebben az értelemben: 2011. március 17-i Brussels Hoofdstedelijk Gewest és társai ítélet, C-275/09, EU:C:2011:154, 24. pont). A jelen ügyben az alapeljárás tárgyát képező tevékenységek az érintett természetvédelmi területen áthaladó természetes közlekedőutak karbantartása céljából végzett fakivágásokból álltak. Következésképpen e tevékenységek megfelelnek a „projekt” KHV-irányelv értelmében vett fogalma anyagi jogi kritériumának.
- 39 E fogalmat ellenben semmilyen jogi kritérium nem korlátozza. Ezért az a körülmény, hogy az alapeljárás tárgyát képező fakivágási munkálatokat az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozás írta elő, nem kérdőjelezheti meg e munkálatoknak a KHV-irányelv értelmében vett „projektként” való minősítését.
- 40 A fentiekből következik, hogy az említett fakivágási munkálatok a KHV-irányelv értelmében vett „projektnek”, és következésképpen az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében vett „projektnek” minősülnek.
- 41 A fenti megfontolások összességére tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a „projekt” e rendelkezés értelmében vett fogalma magában foglalja a különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen az erdei tűzvédelmi infrastruktúra e területen való karbantartásának biztosítása érdekében, az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozásban előírt követelményeknek megfelelően végzett tevékenységeket, amennyiben e tevékenységek fizikailag módosítják az érintett természeti területet.

A második kérdésről

- 42 Második kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra kér választ, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy a különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen az erdei tűzvédelmi infrastruktúra e területen való

karbantartásának biztosítása érdekében, az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozásban előírt követelményeknek megfelelően végzett tevékenységeket az e rendelkezés értelmében vett, „a természeti terület kezeléséhez közvetlenül kapcsolódó vagy ahhoz nélkülözhetetlen” projektnek kell tekinteni, következésképpen nem kell az érintett természeti területre gyakorolt hatásait vizsgálni.

- 43 Az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében ugyanis, ha az alapügy tárgyát képező munkálatok – amelyeket az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozásnak megfelelően végeztek el – közvetlenül kapcsolódnak vagy nélkülözhetetlenek az érintett természeti terület kezeléséhez, nem kell vizsgálni e munkálatoknak az e területre gyakorolt hatását.
- 44 Először is az élőhelyvédelmi irányelv 1. cikkének 1) pontjából kitűnik, hogy különleges természetmegőrzési területet kell kijelölni bizonyos természetes élőhelyek vagy fajok kedvező védettségi helyzetének fenntartása, illetve helyreállítása céljából. E célból a tagállamok az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében megállapítják a különleges természetmegőrzési területek védelméhez szükséges intézkedéseket, megfelelő esetben beleértve a kifejezetten az egyes természeti területekre kidolgozott vagy más fejlesztési tervek részét képező intézkedési terveket, továbbá olyan jogszabályi, közigazgatási vagy szerződéses intézkedéseket is, amelyek az e természeti területen megtalálható, I. mellékletben szereplő természetes élőhelytípusok, illetve II. mellékletben szereplő fajok ökológiai szükségleteinek megfelelnek.
- 45 A fentiekből következik, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (1) bekezdésében említett természetvédelmi intézkedéseknek ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében közvetlenül kapcsolódnuk kell az érintett természeti terület kezeléséhez, vagy ahhoz nélkülözhetetlennek kell lenniük.
- 46 Másodsor, amint arra a főtanácsnok az indítványának 37. pontjában rámutatott, a tüzek megelőzését vagy oltását célzó megelőző intézkedések kapcsolódhatnak a védett terület kezeléséhez, illetve szükségesek lehetnek ahhoz. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem szerint egyébiránt mind a természetvédelmi terv, mind a 478. sz. rendelet tartalmaz az érintett természeti területen az erdőtüzek kockázatát megelőző intézkedések elfogadásának szükségességére történő közvetett hivatkozásokat.
- 47 Mindazonáltal nem minden olyan intézkedés kapcsolódik közvetlenül vagy nélkülözhetetlen az érintett természeti terület kezeléséhez, amely egy különleges természetmegőrzési terület erdőtüzek kockázatával szembeni védelmének biztosítására irányul. Az is szükséges továbbá, hogy ezek az intézkedések szükségesek legyenek a védett élőhelyek vagy fajok kedvező védettségi helyzetének fenntartásához, illetve helyreállításához, és arányosak legyenek e célokkal, ami feltételezi, hogy ezen intézkedések igazodnak az érintett területhez, és olyan jellegűek, hogy lehetővé teszik az említett célkitűzések megvalósítását.
- 48 A jelen ügyben a természetes közlekedőutak állapotának a védett területen való fenntartását célzó fakivágási munkálatokat illetően azt kell értékelni, hogy e munkálatok érintenek-e bizonyos megőrzési célkitűzéseket, és adott esetben azt, hogy az erdőtüzek által érintett természeti terület jövőbeli veszélyeztetésének kockázata igazolja-e az említett munkálatokat, figyelembe véve e terület valamennyi jellemzőjét.
- 49 Az ilyen értékelés a tervezett tűzmelegelőzési intézkedések hatásainak az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdése szerinti megfelelő vizsgálatát igényli.

- 50 Ez csak akkor van másként, ha ezen intézkedések már szerepelnek az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján elfogadott intézkedések között, és amelyek e tekintetben közvetlenül kapcsolódnak vagy nélkülözhetetlenek az érintett természeti terület kezeléséhez.
- 51 A fenti megfontolások összességére tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen az erdei tűzvédelmi infrastruktúra e területen való karbantartásának biztosítása érdekében az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozásban előírt követelményeknek megfelelően végzett tevékenységek nem tekinthetők pusztán e tárgyak miatt az érintett természeti terület kezeléséhez közvetlenül kapcsolódónak, illetve ahhoz nélkülözhetetlennek, ezért e címen nem mentesíthetők az e területre gyakorolt hatásai vizsgálata alól, hacsak nem szerepelnek az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján már elfogadott, a terület védelmére vonatkozó intézkedések között.

A harmadik kérdésről

- 52 Harmadik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra kér választ, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az akkor is előírja az e rendelkezésben említett tervek és projektek vizsgálatát, ha azok megvalósítását az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozás megköveteli.
- 53 Először is emlékeztetni kell arra, hogy minden olyan tervnek vagy projektnek, amely nem kapcsolódik közvetlenül, illetve nem nélkülözhetetlen a természeti terület kezeléséhez, de jelentős hatással lehet arra, az említett természeti területre gyakorolt hatásait illetően megfelelő vizsgálat tárgyát kell képeznie, amely követelmény magában foglalja e terv vagy projekt által a területre gyakorolt hatások összességének azonosítását, értékelését és figyelembevételét. Az ilyen tervet vagy projektet ilyen vizsgálatnak kell alávetni, ha fennáll annak a valószínűsége vagy kockázata, hogy a terv vagy a projekt jelentős hatással lesz erre a területre, amely feltételt az elővigyázatosság elvére figyelemmel teljesülniük kell tekinteni, ha az adott területre vonatkozó legjobb tudományos ismeretek alapján – többek között az említett természeti terület egyedi környezeti jellemzőinek és feltételeinek figyelembevételével – nem zárható ki az e területre gyakorolt jelentős káros hatások valószínűsége vagy kockázata (lásd ebben az értelemben: 2022. november 10-i AquaPri ítélet, C-278/21, EU:C:2022:864, 49. és 50. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak értékelése, hogy az alapeljárás tárgyát képező projekt jelentős hatással lehet-e az érintett természeti területre, azzal, hogy – amint arra a főtanácsnok indítványának 45. pontjában rámutatott – az erdőtüzek kockázatának megelőzésére alkalmazandó nemzeti jogszabályok nem mentesíthetnek valamely tervet vagy projektet az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében foglalt követelmények betartása alól.
- 54 Ezzel együtt és másodszor hangsúlyozni kell, hogy nincs ellentmondás a nemzeti jog szerinti, az erdőtüzek megelőzését és leküzdését célzó bizonyos intézkedések elfogadására vonatkozó kötelezettség és az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében előírt azon kötelezettség között, hogy ezen intézkedéseket előzetesen az érintett természeti területre gyakorolt hatásai vizsgálatának kell alávetni, amennyiben azok jelentős hatással lehetnek valamely különleges természetmegőrzési területre.

- 55 Egyrészt ugyanis e vizsgálat – éppen ellenkezőleg – lehetővé teszi az említett intézkedések azon végrehajtási módjainak meghatározását, amelyek a legalkalmasabbak azon természetes élőhelyek vagy fajok kedvező védettségi helyzetének fenntartására, illetve helyreállítására, amelyek védelme érdekében az érintett különleges természetmegőrzési területet létrehozták.
- 56 Másrészt, még abban az esetben is, ha a vizsgálat arra a következtetésre jut, hogy a tervezett intézkedések kedvezőtlen hatást gyakorolnak a területre, és nincs alternatív megoldás, az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (4) bekezdése előírja, hogy ezen intézkedések mindazonáltal végrehajthatók, ha azokat nyomós közérdeken alapuló kényszerítő okok indokolják, feltéve hogy a tagállam minden szükséges kiegyenlítő intézkedést megtesz a Natura 2000 általános koherenciájának megóvása érdekében (lásd ebben az értelemben: 2018. április 17-i Bizottság kontra Lengyelország [Białowieża-erdő] ítélet, C-441/17, EU:C:2018:255, 190. pont).
- 57 Harmadszor és mindenestre emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság megállapította, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdése nem engedélyezheti a tagállamok számára olyan nemzeti szabályok előírását, amelyek bizonyos típusú terveket vagy projekteket általánosságban mentesítenek az érintett természeti területre gyakorolt hatásaik vizsgálatának kötelezettsége alól (2022. június 22-i Bizottság kontra Szlovákia [A sikekfajd védelme] ítélet, C-661/20, EU:C:2022:496, 69. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 58 Annak lehetősége ugyanis, hogy a hatályos nemzeti szabályozásnak megfelelően általános jelleggel mentesítsenek bizonyos tevékenységeket az érintett védett területre gyakorolt hatásaik vizsgálata alól, veszélyeztetné e terület épségét.
- 59 Végezetül meg kell jegyezni, hogy a jelen ügyben a Bíróság elé terjesztett iratokból kitűnik, hogy az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozás nem ír elő ilyen lehetőséget.
- 60 A fenti megfontolások összességére tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az akkor is előírja az e cikkben említett tervek és projektek vizsgálatát, ha azok megvalósítását az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozás megköveteli.

A negyedik kérdésről

- 61 Negyedik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra kér választ, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az erdei tűzvédelmi infrastruktúra karbantartásának biztosítására irányuló tevékenységek egy különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen folytathatók és befejezhetőek az e rendelkezésben előírt hatásvizsgálati eljárás lefolytatása előtt.
- 62 Az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikke (3) bekezdésének második mondata értelmében „[a] természeti területre gyakorolt hatások vizsgálatának eredményét figyelembe véve, továbbá a (4) bekezdés rendelkezéseire is figyelemmel az illetékes nemzeti hatóságok csak azután hagyják jóvá az érintett tervet vagy projektet, ha megbizonyosodtak arról, hogy az nem fogja hátrányosan befolyásolni az érintett természeti terület épségét, és miután – adott esetben – kikérték a lakosság véleményét is”. Így valamely különleges természetmegőrzési területen semmilyen tervet vagy projektet nem lehet végrehajtani mindaddig, amíg annak az érintett természeti területre gyakorolt hatásait nem vizsgálják.

- 63 A Bíróság több alkalommal megerősítette az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében előírt vizsgálati eljárás előzetes jellegét (2004. szeptember 7-i Waddenvereniging és Vogelbeschermingsvereniging ítélet, C-127/02, EU:C:2004:482, 34. pont; 2013. április 11-i Sweetman és társai ítélet, C-258/11, EU:C:2013:220, 28. pont; 2016. július 21-i Orleans és társai ítélet, C-387/15 és C-388/15, EU:C:2016:583, 43. pont).
- 64 Amint arra a főtanácsnok indítványának 54. pontjában rámutatott, egyébiránt elengedhetetlen, hogy a terv vagy projekt hatásainak vizsgálata megelőzze annak végrehajtását. Egyrészt ugyanis az utólagos vizsgálat nem tenné lehetővé a terület védettségi állapota veszélyeztetésének elkerülését. Másrészt a természeti terület eredeti állapotának előzetes felmérése hiányában gyakran nehéz lenne e hatások mértékét értékelni.
- 65 Így az élőhelyvédelmi irányelv nem teszi lehetővé valamely tervnek vagy projektnek valamely különleges természetmegőrzési területen történő megvalósítását, sem *a fortiori* e terv vagy projekt végrehajtásának azelőtt történő folytatását és befejezését, hogy az érintett természeti területre gyakorolt hatásokat megfelelően vizsgálták.
- 66 E tilalom alkalmazandó a különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen az erdei tűzvédelmi infrastruktúra e területen való karbantartásának biztosítása érdekében végzett tevékenységekre, amelyek az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdése értelmében vett projekt jellegűek, amint az a Bíróság által az első kérdésre adott válaszból kitűnik.
- 67 Az említett tilalom ezzel szemben nem alkalmazandó az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében a terület védelmére vonatkozóan elfogadott intézkedések alapján végzett tevékenységekre. Ugyanis, amint az a jelen ítélet 52. és 53. pontjában megállapításra került, e tevékenységeket e címen úgy kell tekinteni, mint amelyek közvetlenül kapcsolódnak a természeti terület kezeléséhez, vagy ahhoz nélkülözhetetlenek.
- 68 Így, noha az erdei tűzvédelmi infrastruktúra karbantartására irányuló tevékenységeket az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (1) bekezdése szerinti, a természeti terület védelmére irányuló intézkedések már előírták, e tevékenységekre vonatkozóan nem kell az ezen irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében előírt vizsgálatot lefolytatni.
- 69 Amint arra a főtanácsnok indítványának 57. pontjában rámutatott, ez vonatkozik arra az esetre is, amikor a közvetlen vagy közvetlenül fenyegető veszély a természeti terület védelméhez szükséges intézkedések haladéktalan végrehajtását teszi szükségessé. Hasonló esetben az ezen intézkedések természeti területre gyakorolt hatásainak vizsgálatára irányuló eljárás előzetes lefolytatása nem szolgálná ezen eljárás célját, azaz a természeti terület megőrzését, hanem épp ellenkezőleg, káros lehet ezen eljárásra.
- 70 Ez lehet a helyzet különösen az erdőtüzek elleni védelem és azok eloltása érdekében hozott sürgős intézkedések esetében. A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak értékelése, hogy az alapeljárás tárgyát képező munkálatoknak az érintett természeti területre gyakorolt hatásuk előzetes vizsgálata nélküli kivitelezése ezen az alapon igazolható-e.
- 71 A fenti megfontolásokra tekintettel a negyedik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az erdei tűzvédelmi infrastruktúra karbantartásának biztosítására irányuló tevékenységek egy különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen nem kezdhetők meg, *a fortiori* nem folytathatók és nem fejezhetők be az e cikkben előírt hatásvizsgálati eljárás lefolytatása előtt,

hacsak e tevékenységek nem szerepelnek az érintett természeti terület védelmével kapcsolatban ezen irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján már elfogadott intézkedések között, vagy ha az e természeti terület megőrzését károsító közvetlen vagy közvetlenül fenyegető veszély nem követeli meg azok azonnali megvalósítását.

Az ötödik kérdésről

- 72 Ötödik kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra kér választ, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az intézkedések elfogadására kötelezi az illetékes hatóságokat annak érdekében, hogy orvosolják az e rendelkezésben előírt előzetes hatásvizsgálat nélkül elvégzett munkálatok esetleges jelentős hatásait, és követeljék az e munkálatok által okozott kár jóvátételét.
- 73 Előzetesen meg kell vizsgálni, hogy az ötödik kérdés – a megfogalmazása szerinti formában – hasznos-e az alapeljárás megoldása szempontjából.
- 74 Az alapeljárás tárgyát képező határozattal ugyanis a környezetvédelmi hatóság főigazgatója egyrészt arra kötelezte az alapeljárás felperesét, hogy hagyja az erdőállományban az olyan kivágott fenyőfákat, amelyek átmérője meghaladja a 25 cm-t, és másrészt, hogy a 9010* „Öreg vagy természetes boreális erdők” elnevezésű kiemelt jelentőségű védett biotópban lévő állományokban pótolja a holtfa mennyiségét, amelyet nem talált megfelelőnek.
- 75 Márpedig, amint arra a főtanácsnok az indítványának 69. és 72. pontjában rámutatott, az első utasítás az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikke (3) bekezdésének megsértésével elvégzett munkálatok folytatásának megakadályozására irányul, a második pedig a 478. sz. rendelet 11.2 pontjára való emlékeztetésnek minősül, amely szerint a holtfa nem távolítható el, amennyiben annak mennyisége nem megfelelő.
- 76 Másképpen megfogalmazva, az alapeljárás tárgyát képező határozat tárgya vélhetően nem az alapeljárás felperese által elvégzett munkálatok hatásainak orvoslása, sem pedig az, hogy ez utóbbitól az e munkálatok által okozott kár jóvátételét kérik.
- 77 Mindazonáltal emlékeztetni kell arra, hogy kizárólag az ügyben eljáró és a meghozandó döntésért felelős nemzeti bíróság feladata annak eldöntése, hogy az ügy sajátos jellemzőit tekintve az ítélet meghozatalához szükség van-e az előzetes döntéshozatalra, és hogy a Bíróságnak feltett kérdések relevánsak-e.
- 78 A jelen ügyben az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy az ötödik kérdés – az előterjesztett többi kérdéshez hasonlóan – az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikke (3) bekezdésének értelmezésére vonatkozik, és nem nyilvánvaló, hogy az az alapeljárás megoldása szempontjából ne lenne hasznos. A Bíróság tehát hatáskörrel rendelkezik annak megválaszolására.
- 79 Először is meg kell állapítani, hogy az élőhelyvédelmi irányelv, különösen a 6. cikkének (3) bekezdése nem tartalmazza a valamely terv vagy projekt előzetes hatásvizsgálatára vonatkozó kötelezettség megsértésének következményeit előíró rendelkezéseket (lásd ebben az értelemben: 2019. július 29-i Inter-Environnement Wallonie és Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen ítélet, C-411/17, EU:C:2019:622, 169. pont).

- 80 Ezen irányelv 6. cikkének (2) bekezdése csupán azt írja elő, hogy „a tagállamok megteszik a szükséges intézkedéseket a különleges természetmegőrzési területeken a természetes élőhelytípusok és fajok élőhelyei károsodásának, valamint olyan fajok megzavarásának megakadályozására, amelyek céljára e területeket kijelölték, amennyiben a zavarás mértéke az [említett] irányelv céljaira tekintettel jelentős hatással lehet”.
- 81 Az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében előírt lojális együttműködés elve szerint a tagállamok mindazonáltal kötelesek az uniós jog e megsértéséből eredő jogellenes következményeket megszüntetni (1960. december 16-i Humblet kontra État belge ítélet, 6/60-IMM, EU:C:1960:48, 1146. o.; 2004. január 7-i Wells ítélet, C-201/02, EU:C:2004:12, 64. pont). E kötelezettség címzettje az érintett tagállam valamennyi szerve, köztük az illetékes hatóságok, amelyeknek – hatáskörükön belül eljárva – meg kell tehát tenniük minden szükséges intézkedést valamely terv vagy projekt elmaradt környezeti hatásvizsgálatának pótlására (lásd ebben az értelemben: 2019. november 12-i Bizottság kontra Írország [Derrybrieni szélerőműpark] ítélet, C-261/18, EU:C:2019:955, 75. pont). Az említett kötelezettség az érintett tagállam vállalkozásait is terheli (lásd ebben az értelemben: 2019. november 12-i Bizottság kontra Írország [Derrybrieni szélerőműpark] ítélet, C-261/18, EU:C:2019:955, 91. pont).
- 82 Ezen elv értelmében az érintett tagállam köteles megtéríteni a valamely terv vagy projekt környezeti hatásvizsgálata elvégzésének elmulasztásával okozott valamennyi kárt is (2004. január 7-i Wells ítélet, C-201/02, EU:C:2004:12, 66. pont).
- 83 Ezzel szemben önmagában a – kizárólag a tagállamokat és szerveiket terhelő – lojális együttműködés elvéből nem következik a magánszemélyek azon kötelezettsége, hogy megtérítsék az általuk anélkül végzett munkálatok révén a különleges természetmegőrzési területen okozott környezeti károkat, hogy e munkálatokat az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdésében előírt megfelelő vizsgálatnak vetették volna alá.
- 84 Mivel az élőhelyvédelmi irányelv nem tartalmaz a környezeti kár megtérítésére vonatkozó egyetlen rendelkezést sem, és mivel mindenesetre a magánszemélyekkel szemben semmilyen kötelezettség nem írható elő kizárólag ezen irányelv alapján, az alapeljárás tárgyát képezőhöz hasonló típusú kár megtérítésére irányuló kötelezettség kizárólag a lett jogból eredhet.
- 85 Hozzá kell tenni, hogy abban az esetben, ha a lett jog előír ilyen kötelezettséget – aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata –, az illetékes nemzeti hatóságok kötelesek azt alkalmazni.
- 86 Következésképpen az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének a lojális együttműködés elvével összefüggésben értelmezett (3) bekezdése nem kötelezheti az illetékes hatóságokat arra, hogy magánszemélyektől az ilyen kár megtérítését követeljék.
- 87 Következésképpen e rendelkezés nem kötelezi az alapeljárás felperesét az általa anélkül elvégzett munkák révén okozott kár megtérítésére, hogy előzetesen megfelelő vizsgálatot végeztek volna, és így csak a főtanácsnok által az indítványának 73. pontjában említett azon esetben teszi lehetővé az illetékes hatóságok számára e kár megtérítésének követelését, ha az alapeljárás felperesét az érintett tagállam valamely szervének kellene tekinteni. Ezzel szemben, ha magánszemélynek minősül, kizárólag az említett rendelkezés és a lojális együttműködés elve alapján e hatóságok nem követelhetik tőle a fent említett károk megtérítését.

- 88 A fenti megfontolások összességére tekintettel az ötödik kérdésre azt a választ kell adni, hogy az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését a lojális együttműködés elvével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy az arra kötelezi az érintett tagállamot, különösen annak illetékes hatóságait, hogy intézkedéseket fogadjon el az anélkül elvégzett munkálatok környezetre gyakorolt esetleges jelentős hatásainak orvoslása érdekében, hogy előzetesen elvégezték volna e hatások e rendelkezésben előírt megfelelő vizsgálatát, valamint hogy megtérítse az e munkálatok által okozott kárt. Ezzel szemben nem kötelezi e tagállamot arra, hogy magánszemélyektől az ilyen kár megtérítését követelje abban az esetben, ha az nekik róható fel.

A költségekről

- 89 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (kilencedik tanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló, 1992. május 21-i 92/43/EGK tanácsi irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a „projekt” e rendelkezés értelmében vett fogalma magában foglalja a különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen az erdei tűzvédelmi infrastruktúra e területen való karbantartásának biztosítása érdekében, az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozásban előírt követelményeknek megfelelően végzett tevékenységeket, amennyiben e tevékenységek fizikailag módosítják az érintett természeti területet.**
- 2) **A 92/43 irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen az erdei tűzvédelmi infrastruktúra e területen való karbantartásának biztosítása érdekében az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozásban előírt követelményeknek megfelelően végzett tevékenységek nem tekinthetők pusztán e tárgyuk miatt az érintett természeti terület kezeléséhez közvetlenül kapcsolódónak, illetve ahhoz nélkülözhetetlennek, ezért e címen nem mentesíthetők az e területre gyakorolt hatásaik vizsgálata alól, hacsak nem szerepelnek az élőhelyvédelmi irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján már elfogadott, a terület védelmére vonatkozó intézkedések között.**
- 3) **A 92/43 irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az akkor is előírja az e rendelkezésben említett tervek és projektek vizsgálatát, ha azok megvalósítását az erdőtüzek kockázatának megelőzése terén alkalmazandó nemzeti szabályozás megköveteli.**
- 4) **A 92/43 irányelv 6. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az erdei tűzvédelmi infrastruktúra karbantartásának biztosítására irányuló tevékenységek egy különleges természetmegőrzési területként kijelölt erdőterületen nem kezdhetők meg, *a fortiori* nem folytathatók és nem fejezhetők be az e cikkben előírt hatásvizsgálati eljárás lefolytatása előtt, hacsak e tevékenységek nem szerepelnek az érintett természeti terület**

védelmével kapcsolatban ezen irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján már elfogadott intézkedések között, vagy ha az e természeti terület megőrzését károsító közvetlen vagy közvetlenül fenyegető veszély nem követeli meg azok azonnali megvalósítását.

- 5) A 92/43 irányelv 6. cikkének (3) bekezdését a lojális együttműködés elvével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy az arra kötelezi az érintett tagállamot, különösen annak illetékes hatóságait, hogy intézkedéseket fogadjon el az anélkül elvégzett munkálatok környezetre gyakorolt esetleges jelentős hatásainak orvoslása érdekében, hogy előzetesen elvégezték volna e hatások e rendelkezésben előírt megfelelő vizsgálatát, valamint hogy megtérítse az e munkálatok által okozott kárt. Ezzel szemben nem kötelezi e tagállamot arra, hogy magánszemélyektől az ilyen kár megtérítését követelje abban az esetben, ha az nekik róható fel.**

Aláírások